

DOI: https://doi.org/10.32353/khrife.1.2020_02

УДК 343.98

В. М. Шевчук,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8058-3071>,
e-mail: Shevchuk_viktor@ukr.net

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ІННОВАЦІЙ: ПОНЯТТЯ, ВЛАСТИВОСТІ ТА СУТТЄВІ ОЗНАКИ

Статтю присвячено актуальним проблемам дослідження поняття криміналістичних інновацій, їх суттєвих ознак і властивостей, теоретичних проблем їх розроблення та практики впровадження у правозастосовну діяльність. Проаналізовано наукові підходи до розуміння криміналістичних інновацій, запропоновано його визначення, виокремлено суттєві ознаки та властивості, проаналізовано його співвідношення з поняттям інноваційного криміналістичного продукту. Розглянуто основні властивості криміналістичних інновацій: інноваційність (новизну), упредметненість, суб'єктність, цілеспрямованість, затребуваність, практичну застосовність, ефективність. Обґрунтовано, що під криміналістичною інновацією слід розуміти розроблені, впроваджені та застосовані на практиці новітні техніко-, тактико-, методико-криміналістичні засоби, що є результатом науково-дослідних або дослідно-конструкторських розробок, утілених у вигляді нового продукту (продукції), технології, послуги, рішення, які кваліфіковані спеціальні суб'єкти застосовують у практичній діяльності та які спрямовані на ефективне розв'язання криміналістичних завдань та забезпечення оптимізації, підвищення якості й результативності правозастосовної практики.

Відзначено, що у сучасних реаліях важливим напрямом удосконалення понятійного апарату криміналістичної інноватики є уточнення й уніфікація термінів. Основними категоріями досліджуваної теорії є поняття «інноваційний криміналістичний продукт» та «криміналістична інновація». Аналіз сутності цих понять дає підстави стверджувати, що інноваційний криміналістичний продукт і криміналістична інновація є окремими різновидами засобів криміналістичної інноватики. Методологічним підґрунтям розроблення і впровадження криміналістичних інновацій у правозастосування є діяльнісний, системно-структурний і технологічний підходи, використання яких є перспективним для формування окремої криміналістичної теорії — криміналістичної інноватики. Обґрунтовано, що комплексний підхід у розробленні та формуванні основних понять криміналістичної

інноватики є методологічним фундаментом для подальших досліджень цієї проблематики. Зазначено, що в реаліях сьогодення перед криміналістикою та кожним з її розділів постають важливі проблеми, спрямовані на вивчення та врахування сучасних інноваційних досягнень науки та техніки, які ефективно можна застосовувати у протидії злочинності, успішно забезпечуючи криміналістичними інноваціями нагальні потреби практики. Обґрунтовано нові наукові підходи та пропозиції щодо розв'язання досліджуваних дискусійних проблем, визначено перспективні напрями досліджень у цій царині знань.

Ключові слова: криміналістична інновація, поняття, ознаки та властивості криміналістичних інновацій, інноваційний криміналістичний продукт, інноваційні напрями розвитку криміналістики, інновації у криміналістиці.

Постановка наукової проблеми. Історія виникнення та розвитку науки свідчить про те, що криміналістика завжди розвивалася за інноваційним сценарієм, вона була і є інноваційною наукою, їй притаманний інноваційний характер ¹. Криміналістика завжди була тісно пов'язана із практикою і, як прикладна наука, завжди позиціонувала себе як апробований на практиці продукт, призначений для розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, з'ясування істинних обставин кримінального провадження й ефективної протидії злочинності. Вбачається, що поступальний розвиток криміналістики являє собою інноваційну діяльність щодо створення різного роду інноваційних продуктів ². Інноваційний шлях розвитку криміналістики обумовлений, передусім, новітніми науковими розробками, запровадженням інформаційних технологій, науково-технічних засобів нового покоління, комп'ютеризацією й автоматизацією процесу розкриття і розслідування кримінальних правопорушень. До того ж, необхідність вибору криміналістичною наукою інноваційного шляху розвитку спричинено й зумовлено низкою об'єктивних причин, які пов'язані з нагальними потребами практики та спрямовані на пошук адекватних інноваційних засобів, прийомів і методів протидії сучасним викликам злочинності ³. Тому створення та впровадження

¹ Шепітько В. Ю. Інновації в криміналістиці як віддзеркалення розвитку науки//*Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці*: матеріали Міжнар. «круглого столу» (Харків, 12.12.2019). Харків, 2019. С. 147—150.

² Жижина М. В. Інноваційний шлях розвитку криміналістики на сучасному етапі//*Вестник криміналістики*/отв. ред. А. Г. Филиппов. Москва: Юрист, 2012. Вып. 1 (41). С. 20.

³ Шевчук В. М. Інноваційні напрями розвитку криміналістики//*Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці*: матеріали Міжнар. «круглого столу» (Харків, 12.12.2019); НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків: Право, 2019. С. 142—147; Шепітько В. Ю., Авдєєва Г. К. Інновації в діяльності органів

інноваційних криміналістичних продуктів завжди було і залишається сьогодні одним з пріоритетних завдань криміналістики.

Водночас у криміналістичній доктрині нині існує ціла низка дискусійних проблем щодо дослідження інновацій у криміналістиці та проблем їх впровадження у практику слідчої, судової та експертної діяльності. Так, окремого поглибленого вивчення, критичного аналізу й подальших наукових розробок потребують проблеми: дослідження теоретичних засад інновацій у криміналістиці, визначення їх місця та ролі у системі криміналістичних знань; розроблення поняття й ознак криміналістичних інновацій; визначення критеріїв належності конкретних нововведень до криміналістичних інновацій; виокремлення та дослідження видів криміналістичних інновацій, їх характеристика; проблеми й напрями створення інноваційних криміналістичних продуктів і технологій; дослідження й аналіз впровадження криміналістичних інновацій у практичну діяльність протидії злочинності; ефективність і практична цінність запропонованих інновацій у криміналістиці; визначення та дослідження перспективних напрямів інноваційного розвитку криміналістики.

У зв'язку з цим критичного наукового переосмислення, а в окремих випадках — певного перегляду, потребує ціла низка наукознавчих проблем криміналістики, які пов'язані з дослідженням інноваційних засад криміналістичної науки й практики розроблення та впровадження криміналістичних інновацій у діяльність органів правопорядку з метою підвищення ефективності їхньої роботи. Тому в реаліях сьогодення перед криміналістикою та кожним з її розділів постають важливі проблеми, спрямовані на вивчення та врахування сучасних інноваційних досягнень науки й техніки, які ефективно можна застосовувати у протидії злочинності й успішно забезпечувати інноваційними криміналістичними продуктами нагальні потреби слідчої, судової та експертної практики.

У цьому плані особливого значення набуває дослідження поняття й ознак основних категорій криміналістичної інноватики (таких, як інноваційний криміналістичний продукт і криміналістична інновація) і зумовлює потребу у розробленні та формулюванні цих понять, їх формулювання, виокремлення їх властивостей і суттєвих ознак. Тому успішне розв'язання практичних завдань криміналістичної інноватики передбачає розроблення та формування категоріально-понятійного апарату цієї наукової концепції, врахування методологічних засад цього процесу та перспективи їх розроблення, впровадження й застосування у правозастосовній діяльності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Науковим підґрунтям цього дослідження є праці відомих учених-криміналістів, які розглядали інноваційні напрями розвитку криміналістики та розробляли окремі її дискусійні

кримінальної юстиції//*Криміналістика и судебная экспертиза: межведом. науч.-метод. сб.* Киев, 2014. Вып. 59. С. 3—12.

питання, пов'язані з аналізом сучасних стану і тенденцій формування концепції інновацій у криміналістиці та перспективних напрямів таких досліджень: Т. В. Авер'янової, Г. К. Авдєєвої, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, Н. І. Долженко, М. В. Жижиної, В. А. Журавля, В. О. Коновалової, І. І. Когутича, М. В. Салтєвського, Р. Л. Степанюка, Н. Б. Нечаєвої, В. В. Тищенко, Ю. В. Черноуса, Б. В. Щура, В. Ю. Шепітька та ін.¹ Проте, лише в окремих роботах науковців розглянуто питання визначення поняття інновацій у криміналістиці та проблеми їх застосування у правозастосовній практиці (Г. К. Авдєєвої, В. А. Журавля, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька та ін.)², що зумовлює необхідність спеціальних досліджень означеної проблематики.

Водночас сьогодні недостатньо дослідженими залишається ціла низка питань, які є визначальними у розроблянні проблем криміналістичної інноватики як нового наукового напрямку у криміналістиці, зокрема — проблема розроблення і формування поняття криміналістичної інновації, її властивостей та суттєвих ознак. Крім того, простежуються тенденції відставання теоретичних розробок від практики застосування криміналістичних інновацій

¹ Див., наприклад: Аверьянова Т. В. Инновации в криминалистике и судебной экспертизе//*Уголовно-процессуальные и криминалистические проблемы борьбы с преступностью*: материалы Всерос. науч.-практ. конф. Орловский юр. ин-т МВД России им. В. В. Лукьянова. 2015. С. 11—16 ; Долженко Н. И., Таряник Д. К. Инновации в криминалистическом обеспечении раскрытия и расследования преступлений: некоторые проблемы внедрения и пути их решения//*Научный альманах*. 2017. № 5—1. С. 274 ; Жижина М. В. Инновации в криминалистике и судебной экспертизе//*Судебная экспертиза: российский и международный опыт*: сб. Междунар. науч.-практ. конф. (23—24.05.2012). Волгоград: Изд-во ВА МВД России, 2012. С. 22—27 ; Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: моногр./ред.: В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель. Харків, 2017. С. 15 ; Нечаева Н. Б. Инновации в криминалистике//*Ленинградский юридический журнал*. 2013. № 2 (32). С. 158 ; Shevchuk V. Criminalistic innovation: modern problems of formation and prospects for research//*Perspectives of world science and education: abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference*. CPN Publishing Group (April 22—24, 2020). Osaka, Japan. 2020. P. 158—168 ; Шепітько В. Ю., Авдєєва Г. К. Инновации в криминалистике и их использование в деятельности органов досудебного следствия//*Щорічник українського права*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2012. № 4. С. 527 ; та ін.

² Шепітько В. Ю., Журавель В. А., Авдєєва Г. К. Інновації в криміналістиці та їх впровадження в діяльність органів досудового слідства//*Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр./редкол.: В. І. Борисов та ін. Харків: Право, 2011. Вип. 21. С. 45 ; Шепітько В. Ю., Авдєєва Г. К. Інновації в діяльності органів кримінальної юстиції//*Криміналістика і судєбна експертиза*: межвед. науч.-метод. сб. Киев, 2014. Вып. 59. С. 4 ; Шевчук В. М. Інновації у криміналістичній техніці: сучасні можливості та проблеми застосування//*Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». Одеса: ВД «Гельветика». 2020. № 43. С. 146—151 ; та ін.

у правозастосовній діяльності. Дотепер залишаються не дослідженими поняття криміналістичної інновації, її ознак, властивостей, що потребують нагального розв'язання і проведення відповідних наукових розробок. Ці та інші обставини зумовлюють необхідність комплексного підходу до дослідження зазначеної проблематики та вимагають подальших наукових розробок у цій царині знань.

Метою статті є дослідження проблем сутності й поняття криміналістичних інновацій, їхніх ознак, властивостей, теоретико-методологічних проблем розроблення та практики їх впровадження і застосування у правозастосовній діяльності. Поставлено за мету проаналізувати наукові підходи до розуміння криміналістичної інновації, сформулювати її визначення, виокремити її суттєві ознаки та властивості, проаналізувати співвідношення понять «інноваційний криміналістичний продукт» та «криміналістична інновація».

Викладення основного матеріалу дослідження. Побудова будь-якої наукової концепції передбачає формулювання поняття досліджуваної категорії. Це аксіоматичне твердження стосується й інновацій у криміналістиці, визначення поняття якої має не лише теоретичне, а й практичне значення. Водночас приступаючи до формулювання поняття «криміналістична інновація», необхідно враховувати, що сьогодні в теорії криміналістики поняття цієї категорії є одним з найбільш дискусійних, недостатньо розроблених, що не може не позначатися на остаточних результатах та дослідженні концепції інновацій у криміналістиці.

Передусім слід зауважити, що у криміналістиці по-різному визначено поняття «інноваційний криміналістичний продукт», «інноваційні криміналістичні засоби», «інноваційні криміналістичні технології», «інноваційні засоби розслідування та профілактики злочинів», «інновації криміналістичної техніки, тактики, методики», «інноваційні засоби судового розгляду». Нерідко їх пов'язують з різноманітними інноваційними технологіями, зокрема: «біометричні», «генотипоскопічні», «поліграфологічні», «одорологічні», «фоноскопичні», «голографічні» інноваційні технології та ін.

Вочевидь, зазначене вище досить переконливо свідчить про спірність і неоднозначність наукових підходів до визначення цієї криміналістичної категорії. Відсутність єдиного погляду на визначення згаданого поняття спричиняє термінологічну плутанину, яка негативно впливає як на їх дослідження, так і на практику їх застосування. На нашу думку, така термінологічна розбіжність до певної міри є виправданою і пов'язана з етапом формування концепції інновацій, становленням цієї категорії криміналістики.

Водночас ми підтримуємо позицію, згідно з якою таку інновацію необхідно називати криміналістичною, тим самим підкреслюючи її спрямованість на розв'язання завдань криміналістики, призначення та можливість індивідуальної адаптації до предмета, об'єктів, функцій та напрямів усіх

складових криміналістики, а також їх створення, впровадження та застосування у різних видах практичної діяльності органів правопорядку. Тому, на наше переконання, найбільш вдалим, оптимальним для позначення процесу створення, розповсюдження та впровадження нових криміналістичних продуктів у правозастосовну практику, метою використання яких є оптимізація розслідування кримінальних правопорушень, їх судового розгляду, підвищення ефективності й результативності слідчої, судової та експертної діяльності, слід визнати усталений термін «криміналістична інновація»¹. Такий підхід до формування термінів у криміналістиці є досить поширеним — це стосується так званих похідних понять², і для прикладу можна навести лише деякі найменування криміналістичних понять, які виправдано часом, наукою та практикою: «криміналістична рекомендація»³, «криміналістична операція»⁴, «криміналістична технологія»⁵, «криміналістична версія»⁶, «криміналістична інформація»⁷, «криміналістичний прийом»⁸ та ін.

У теорії криміналістики і практиці розслідування та судового розгляду злочинів питання щодо поняття криміналістичної інновації та її ознак залишається дискусійним. Попри це, є очевидним, що більшість науковців (Т. В. Авер'янова, Г. К. Авдєєва, М. В. Жижина, В. А. Журавель, Н. Б. Нечаєва, В. Ю. Шепітько та ін.) висловили таку думку: під інноваціями у криміналістиці слід розуміти розроблені та впроваджені в практику нові сучасні методи, прийоми, технології, технічні засоби, прилади, апаратуру, інструменти, метою яких є оптимізація розслідування злочинів та їх судового розгляду, підвищення якості й ефективності правозастосовної діяльності та зменшення помилок⁹, що абсолютно справедливо. Водночас

¹ Shevchuk V. Innovations in criminalistic and practice of their implementation in law enforcement activity//*Modern science: problems and innovations*. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference. SSPG Publish (May 3—5, 2020). Stockholm, Sweden. 2020. P. 903—913.

² Панов М. І. Проблеми методології формування категоріально-понятійного апарату юридичної науки//*Право України*. 2014. № 1. С. 50—60.

³ Белкин Р. С. Курс криминалистики. 3-е изд. Москва: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2001. С. 204—215.

⁴ Комаров И. М. Криминалистические операции досудебного производства: моногр. Москва: Юрлитинформ, 2013 ; Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації: моногр. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2013. С. 91—123.

⁵ Тіщенко В. В., Барцицька А. А. Криміналістичні технології: поняття та напрями використання//*Криміналістика и судебная экспертиза*. 2014. Вип. 59. С. 27—34.

⁶ Левков В. М. Криміналістичні версії: текст лекції. Харків: ХЮІ, 1991. 23 с.

⁷ Белкин Р. С. Указ. соч.

⁸ Усманов Р. А. Криминалистическая информация: понятие, природа, свойства. Москва: Юрист, 2005. 334 с.

⁹ Шепітько В. Ю., Журавель В. А., Авдєєва Г. К. Знач. твір.

неузгодженою залишається позиція науковців щодо сутності цього поняття, його суттєвих ознак, ролі, призначення, оскільки вони використовують різні за змістовним навантаженням методи, прийоми, засоби, технології, рішення, послуги, по-різному спрямовані на розв'язання криміналістичних завдань і досягнення ефекту, передбачають різні цілі, завдання, результати їх впровадження і використання.

Формулювання поняття «криміналістична інновація» потребує передусім аналізу та з'ясування сутності терміна «інновація», під якою у тлумачному словнику розуміють нововведення; комплекс заходів, спрямованих на впровадження в економіку нової техніки, технологій, винаходів і т. ін.; нове явище у мові ¹. У словнику іноземних слів «інновація» (від лат. *inovatio* — оновлення, англ. *innovation* — нововведення) визначено як оновлення, введення чого-небудь нового; нововведена річ; модернізація, реформа; укладання коштів в нову технологію, нові форми організації праці й управління, що охоплюють не тільки окреме підприємство, а й їх сукупність, галузь; новоутворення, нове явище у мові ². В інших джерелах інновація — це нововведення, оновлення, переміни; комплекс заходів, спрямованих на запровадження в економіку нової техніки, технологій, винаходів та ін.; нове явище в мові, яке відрізняє його від початкового стану; створення та запровадження різного виду нововведень, що породжують значні зміни в соціальній практиці й потребують подолання соціально-економічних бар'єрів ³. Як бачимо, неоднозначність тлумачення поняття «інновація» створює передумови неоднозначного його розуміння та різні підходи до його визначення.

Дослідження сутності криміналістичних інновацій передбачає врахування положень економічної теорії та теорії інноватики ⁴. Зокрема, батько та засновник інноваційної теорії австрійсько-американський економіст Йозеф Алоїз Шумпетер у праці «Теорія економічного розвитку» (1912) визначив інновацію як нову комбінацію, що означає іншу якість засобів виробництва та досягається не шляхом дрібних поліпшень старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а дискретно, поруч з ними через введення нових засобів виробництва та систем його організації; інновація — зміна з метою впровадження і використання нових виглядів споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови/уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. С. 498.

² Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов. Москва: ЭКСМО-Пресс, 2006. С. 376.

³ Новый энциклопедический словарь. Москва: РИПОЛ-Классик, 2012. С. 510.

⁴ Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: моногр. Київ: КНЕУ, 2003. 394 с.; Санто Б. Інновация как средство экономического развития: учебник. Москва: Прогресс, 2005. С. 38; Селиванов С. Г., Гузаиров М. Б., Кутин А. А. Инноватика: учебник. 3-е изд., доп. Москва: Машиностроение, 2013. С. 625; та ін.

в промисловості¹. На думку О. І. Пригожина, інновація не просто зміна: це цілеспрямована діяльність, яка має свої етапи. Саме нововведення і є передумовою справжніх змін. Суть нововведення — це процес, тобто перехід певної системи або об'єкта з одного стану в інший. Цей новий стан може бути пов'язаний з оновленням, покращенням, модернізацією й удосконаленням такої системи або об'єкта, на яку було спрямовано нововведення². Отже, аналіз наведених та інших визначень дає підстави дійти висновку, що можна виокремити два альтернативних підходи до визначення поняття «інновація»: динамічну та статичну.

Прихильники першої позиції (динамічної, або процесної) розуміють інновацію як процес, що охоплює дослідження, проектування, розробляння, організацію виробництва, впровадження, комерціалізацію і поширення нових виробів, технологій, принципів замість існуючих (В. Н. Лапін, Ф. Ніксон, Б. Твісс, О. І. Пригожин, Б. Санто, Ф. Ш. Терегулов, М. Чумаченко та ін.). У такому підході інновацію розглядають як процес-інновацію, тобто реалізацію інноваційної діяльності, яка пов'язана з розроблянням і впровадженням нових (або вдосконалених) продуктів, виробничих процесів, що передбачають застосування нового виробничого устаткування, нових засобів технологічного оснащення, нових методів організації виробничого процесу або їх сукупності. До процесу-інновації належать нові або вдосконалені методи та технології, які вже реалізовано у виробничій практиці інших підприємств і поширено завдяки технологічному обміну³. За такого підходу інновацію слід розуміти як процес від виникнення (створення) її ідеї до її поширення серед споживачів. Тому інноваційний процес являє собою процес перетворення наукових знань в інновацію і його важливою ознакою є обов'язкове завершення та впровадження інновацій, тобто здобуття результату, придатного для практичної реалізації.

Інші науковці, які підтримують статичну, предметну або результатну позицію, розглядають інновацію як кінцевий результат інноваційного процесу у вигляді нової техніки (продукції), технології, нового методу (інноваційного продукту), який упроваджено на практиці або на ринку (О. М. Асаул, Л. М. Гохберг, А. Левінсон, І. Н. Молчанов, С. Г. Селіванов, Б. Ф. Усманов, Р. А. Фалтинський та ін.). За такого підходу інновацію визначають як новий продукт науково-технічної діяльності, який доведено до стадії практичного або комерційного використання і поширено на ринку або застосовано на практиці у вигляді нового продукту, товару, послуги або технології. Таку інновацію розглядають як кінцевий результат упровадження нововведен-

¹ Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и цикла конъюнктуры)/пер. с нем. Москва: Прогресс, 1982. С. 159.

² Пригожин А. И. Нововведения: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики). Москва: Политиздат, 1989. С. 28, 39.

³ Селиванов С. Г., Гузаиров М. Б., Кутин А. А. Указ. соч.

ня з метою зміни об'єкта управління й отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного або іншого виду ефекту. У такому контексті інновацією є цілеспрямована, позитивна зміна матеріальних і нематеріальних елементів організації, тобто зміна, яка сприяє розвиткові й підвищенню ефективності цієї організації¹. Тому інновація являє собою специфічний вид діяльності, який пов'язаний з процесом створення, розповсюдження та використання інноваційного продукту, призначеного для задоволення потреб з урахуванням сучасного рівня розвитку науки й техніки.

Підсумовуючи, зазначимо, що головною ознакою поняття «інновація» є акцентування на науково-технічній новизні новоствореного, запропонованого та впровадженого інноваційного продукту, технології, засобу, послуги, яка пов'язана зі створенням та виникненням у них нових властивостей. Як зазначає С. Г. Селіванов, новизна в науці й техніці є характеристикою унікальності й оригінальності результатів теоретичних і експериментальних досліджень, зокрема: уперше сформульованих наукових законів, визначених фактів і явищ, закономірностей і залежностей, методів і моделей, технологій; нових технічних рішень у будь-якій галузі, що належить до продукту, технологічного процесу, способу або технологічної операції, за допомогою будь-яких засобів; нових форм організації виробництва, праці й управління². Важливим є також необхідність зважати на таку ознаку інновації, як її практична застосовність і реалізація, тобто інновація обов'язково має бути пов'язана з практичною спрямованістю та діяльністю щодо її втілення в конкретну сферу суспільного життя. У цьому контексті інновація являє собою нововведення, реалізацію нового у практичну діяльність. Крім того, сутнісною ознакою інновації є її затребуваність на практиці та здатність задовольняти запити практики й окремих суб'єктів їх застосування. Інновація має чітко орієнтуватися на ефект її використання, тобто має бути наявний стійкий позитивний ефект у процесі її застосування³. Як вбачається, викладені методологічні положення є визначальними для формування поняття «криміналістична інновація», її властивостей та ознак.

У криміналістичній літературі зустрічаються різні підходи до визначення досліджуваної нами криміналістичної інновації. Так, Н. Б. Нечаєва зазначає, що під інновацією у криміналістиці слід вважати впровадження такого компонента, який відрізняється від використовуваного раніше принципами дії, інтелектуально-технологічними параметрами, методами організації й управління, з метою підвищення сукупного потенціалу ефективності розслідування злочинів⁴. На її думку, таке криміналістичне нововведення повинне мати певні властивості: бути значущим і здатним служити цілям

¹ Санто Б. Указ. соч. С. 100.

² Селиванов С. Г., Гузаиров М. Б., Кутин А. А. Указ. соч. С. 629.

³ Там же. С. 15.

⁴ Нечаева Н. Б. Указ. соч.

кримінального переслідування; відповідати вимогам закону; бути своєчасним та зручним у використанні¹.

Ми вважаємо, що запропонований автором підхід до визначення інновації у криміналістиці через розуміння такої категорії, як «компонент» є не досить виправданим, оскільки за своєю сутністю компонент — це складова чого-небудь, складник². Якщо припустити, як зазначає науковець, що криміналістична інновація — це якась компонента або складова частина чого-небудь, то не зовсім зрозуміло, що є головним і визначальним у цій категорії, що складає зміст цього визначення та які методи, засоби, прийоми, технології та ін. належать саме до поняття цієї інновації. Тому, на нашу думку, важливо спочатку визначити зміст головного в досліджуваній категорії, її суттєві ознаки, а потім уже говорити про складники або складові розглядуваного предмета, явища та про несуттєві ознаки розроблюваного поняття. Крім того, вбачається, що спроба автором дати визначення поняття криміналістичної інновації через словосполучення «криміналістичне нововведення» є не зовсім доречним. До того ж, науковець не відмежовує досліджуване поняття від інноваційного криміналістичного продукту, під яким, на нашу думку, слід розуміти розроблену та запропоновану для запровадження у практику нову продукцію (продукти) або технології, що є результатом науково-дослідних або дослідно-конструкторських розробок і призначено для їх подальшого застосування кваліфікованими спеціальними суб'єктами та спрямовано на розв'язання криміналістичних завдань і забезпечення оптимізації, підвищення якості й результативності правозастосовної діяльності³. При цьому слід враховувати, що криміналістична інновація й інноваційний криміналістичний продукт є окремими різновидами засобів криміналістичної інноватики.

Досліджуючи сутність криміналістичних інновацій, М. В. Жижина зазначає, що їх застосування у слідчій та судовій практиці має відповідати певним умовам: допустимість використання, забезпечення збереження джерел доказової інформації, забезпечення гарантій наукової спроможності та надійності, кваліфіковане їх застосування відповідними спеціальними суб'єктами, безпечність та ефективність застосування на практиці, фіксування умов, порядку та результатів їх застосування в документах⁴. На нашу думку, автор, досліджуючи інновації у криміналістиці, на жаль, не наводить визначення цих понять, проте зазначає, що їх створення та застосування у слідчій і судовій практиці має відповідати певним умовам, забуваючи про важливу вимогу під час формування понять, а саме виокремлення суттєвих ознак досліджуваної категорії. Крім цього, мабуть (і це можна визначити

¹ Нечаева Н. Б. Указ. соч. С. 156—157, 159.

² Великий тлумачний словник сучасної української мови С. 446.

³ Shevchuk V. Criminalistic innovation: modern problems

⁴ Жижина М. В. Инновационное развитие криминалистики на современном этапе // *Lex Russika* (Научные труды МГЮА). 2012. № 1. С. 117—125.

як позитивний момент), науковець доречно зазначає, що поступальний розвиток криміналістики являє собою інноваційну діяльність щодо створення різного роду інноваційних продуктів. Проте, самого визначення цієї криміналістичної категорії немає.

Розмаїття запропонованих підходів до розуміння поняття криміналістичної інновації, а інколи доволі суб'єктивне інтерпретування науковцями цієї криміналістичної категорії не сприяють остаточному формуванню наукової концепції інновацій у криміналістиці. Вочевидь, пізнання сутності криміналістичної інновації передбачає вивчення та дослідження властивостей та ознак цього поняття. При цьому під властивостями слід розуміти якість, що являє собою відмінну особливість предмета, явища, чого-небудь¹. До властивостей криміналістичної інновації, на нашу думку, належать такі: інноваційність (новизна), упредмеченість, цілеспрямованість, суб'єктність, затребуваність, практична застосовність, ефективність. Розглянемо їх докладніше.

1. Інноваційність (новизна) — ознака, яка характеризує характер та ступінь новизни такого продукту, вона пов'язана зі створенням та виникненням нових властивостей об'єкта, значним поліпшенням його параметрів й характеристик, які якісно відрізняються від попередніх аналогів. Інноваційність такого продукту означає, що вони: новостворені, або новозастосовані, або вдосконалені; суттєво поліпшують властивості об'єкта, запроваджують нові підходи до організації системи, структуру, роботи, діяльності, зокрема — до організації, структури та системи засобів розслідування, криміналістичного забезпечення правозастосовної діяльності. Застосування криміналістичних інновацій мають підвищувати якість та ефективність системи, зокрема — успішно розв'язувати криміналістичні завдання й оптимізувати слідчу, судову, експертну й решту видів діяльності. До того ж, покращення властивостей та параметрів криміналістичної інновації має бути суттєвим.
2. Упредмеченість — означає, що такий продукт є кінцевим результатом інноваційної діяльності у вигляді нового упредмеченого (матеріалізованого та нематеріалізованого) об'єкта. При цьому матеріалізований об'єкт може бути втілено у вигляді нового продукту або продукції (науково-технічні засоби, прилади, апаратура, інструменти та ін.) і він є уречевленим, а нематеріалізований об'єкт може виникати у вигляді нових технологій, послуг, рішень тощо і виступати як неуречевлений нематеріальний об'єкт. Тому упредмеченість інновацій означає, що кінцевим результатом такої діяльності є розроблення, упровадження та застосування новітніх засобів (техніко-, тактико-, методико-криміналістичних), узагальнено їх можна іменувати «інноваційні засоби», які втілено у вигляді нового упредмеченого засобу, як-от: нова технологія,

¹ Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений. 3-е изд. Москва: АЗЪ, 1995. С. 694.

продукція (продукт), послуга, рішення та ін. Кінцевим результатом розроблення та впровадження інновацій є створення системи інноваційних криміналістичних засобів у вигляді інноваційних криміналістичних продуктів, до яких можуть належати розробки в галузі криміналістичної техніки, тактики та методики, а саме: нові або вже існуючі й адаптовані до потреб слідчої практики техніко-криміналістичні засоби, сучасні інформаційні технології, електронні бази знань, методи фіксації, аналізу й оцінки доказової інформації, нові тактичні прийоми, їх комплекси, тактичні комбінації та операції, алгоритми першочергових слідчих (розшукових) дій і перевірки типових слідчих версій, методики розслідування нових видів злочинів та ін.¹

3. Цілеспрямованість — свідчить про те, що застосування таких продуктів має цільову спрямованість на досягнення мети, поєднані вони прагненням до досягнення цілей, а саме такі криміналістичні інновації мають бути здатними служити цілям кримінального провадження, судового розгляду, розв'язувати криміналістичні завдання. Пропоновані інновації передусім пов'язані з інноваційним процесом, що являє собою сукупність етапів, стадій і сукупності дій з досягнення мети й результатів у інновації. При цьому мету розглядають як сформоване бажання у певній сфері діяльності суб'єктів розслідування та судового розгляду, тобто це бажані досягнення результати або напрями, які пов'язані з попередженням помилок, зменшенням процесуальних затрат, збільшенням показників ефективності розслідування, скороченням термінів розслідування та ін. Досягнення цілей таких інновацій обов'язково кореспондують із цілями розслідування і досягаються за допомогою створення та використання нової технології, продукції, послуги, рішення та ін. Цілі криміналістичних інновацій впливають на ефективність результатів діяльності та задовольняють потреби практики. Як бачимо, упровадження криміналістичних нововведень відбувається цілеспрямовано, з метою поліпшення й удосконалення певної системи, як процесу досудового розслідування та судового провадження зокрема, так і правозастосовної діяльності загалом, тому можна стверджувати, що інновація є цільовою змінною якості та результатів слідчої, судової, експертної діяльності. Тому запровадження криміналістичних інновацій сприяє оптимізації розслідування та усуненню (зменшенню) слідчих помилок;
4. Суб'єктність — ознака, яка характеризує кваліфіковане застосування криміналістичних інновацій, яке повинні здійснювати відповідні спеціальні суб'єкти (слідчі, судді, експерти та ін.), що зобов'язує їх досконало знати та правильно використовувати такі інноваційні засоби,

¹ Шепітько В. Ю., Журавель В. А., Авдєєва Г. К. Інновації в криміналістиці// *Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції*: моногр./ред.: В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель. Харків, 2017. Підрозд. 1.2. С. 13—19.

забезпечуючи при цьому об'єктивність і всебічність професійної діяльності з розкриття і розслідування злочинів, судового розгляду та інших видів юридичної практики. Як вбачається, практичне застосування таких інновацій здійснюють спеціальні суб'єкти, що забезпечує кваліфікованість, ефективність й результативність використання розроблених та впроваджених у практику інноваційних засобів. Така ознака свідчить про суб'єктивізаційність інновацій, тобто застосовують криміналістичні інновації кваліфіковані суб'єкти, яким надано спеціальні функціональні повноваження (права й обов'язки) з їх застосування, які пройшли фахову підготовку та мають знання та практичні навички використання інновацій для розв'язання окремих завдань розслідування тощо. Важливе значення для характеристики цієї ознаки має усвідомлення таким суб'єктом перспектив застосування інноваційних засобів і методів та запобігання ним порушенням криміналістичних рекомендацій.

5. **Загребуваність** — така ознака вказує на здатність задовольняти запити практики й окремих суб'єктів їх застосування, тобто вона пов'язана з нагальною необхідністю (потребою) у таких інноваціях на практиці; ефективність їх застосування перевіряють шляхом апробації через практичну діяльність. Важливо визначити та вдало використати інформацію про потреби практики, зокрема, причини та характер появи певних потреб, їх спрямованість на розв'язання окремих проблем або завдань, актуальність і динаміку такої конкретної потреби, зумовленість певними чинниками створення саме відповідного інноваційного продукту для задоволення конкретної потреби практики. Вбачається, що конкретна потреба практики зумовлює необхідність та актуальність створення конкретно-визначеного нового продукту, який може бути як новоствореним, так і вдосконаленим, тобто інноваційного продукту з певним ступенем і характером його новизни. Як зазначається, необхідність впровадження криміналістичних інновацій у діяльність слідчого обумовлена об'єктивними причинами. Передусім — це зміни у структурі самої злочинності, оскільки виникнення нових способів і методів злочинної діяльності впливає на появу сучасного типу злочинця, який використовує новітню техніку, сучасні засоби, високі технології¹.
6. **Практична застосовність** — ознака, яка свідчить про те, що такий новий продукт використовується на практиці у постійному режимі в практичній діяльності, він є науково обґрунтованим та має позитивні результати. Інноваційний процес нововведення не можна вважати завершеним, якщо запропонований інноваційний криміналістичний

¹ Шепитько В. Ю. *Инновации в криминалистике и следственной деятельности // Проблемы управления органами расследования преступлений в связи с изменением уголовно-процессуального законодательства: материалы межвуз. науч.-практ. конф. В 2-х ч. Ч. 2.* Москва: Акад. упр. МВД России, 2007. С. 45.

продукт не використовується на практиці у постійному режимі та не дає бажаного ефекту й результату. Практична застосовність тісно пов'язана із життєвим циклом інновації (новація → нововведення → інновація) та етапністю інноваційних засобів (розроблення, впровадження та застосування). Визначальним у цьому процесі є їх практична застосовність, яка має забезпечити ефективність запропонованої інновації. У зв'язку з цим нині спостерігається парадоксальна ситуація: у криміналістиці та практиці можна зустріти досить значну кількість розроблених і запропонованих інновацій, що не відповідають цій ознаці.

7. Ефективність — наявність стійкого позитивного ефекту у процесі застосування криміналістичних інновацій, який пов'язаний з підвищенням якості, ефективності й результативності розслідування кримінальних правопорушень, спрямований на оптимізацію слідчої діяльності та протидії злочинам, забезпечує подальший інноваційний розвиток криміналістики. Ефективність — це відносний ефект, результативність процесу, (операції, проекту, послуги, засобу, рішення), який визначають як відношення ефекту, результату до витрат, що зумовили та забезпечили такий позитивний ефект ¹. За умови його застосування слід враховувати вид ефекту: а) підвищення якості розслідування, результативності проведення слідчих (розшукових) дій; б) зменшення витратних ресурсів (процесуальних, кадрових, фінансових, психологічних); в) виявлення, попередження та усунення негативних моментів у процесі розслідування (помилки, конфліктів, корупційних ризиків, професійної деформації, психологічного насилля, перевантаженості слідчих та ін.).

Варто зауважити, що усі згадані властивості повною мірою належать і до інноваційних криміналістичних продуктів, крім однієї: практичної застосовності, оскільки можна говорити лише про практичну спрямованість такого продукту. Це означає, що його розроблено та запропоновано для практичного використання, але поки що не запроваджено й не застосовано на практиці. Крім цього, важливо враховувати, що інноваційні криміналістичні продукти втілено лише у вигляді нової матеріалізованої продукції (продукту) або технології; при цьому нематеріалізовані об'єкти (ані послуги, ані організаційно-технічні рішення і т. ін.) не належать до складу поняття цього продукту та його розуміння ².

З'ясування властивостей криміналістичної інновації дає можливість перейти до дослідження ознак цього поняття. Ось чому формулювання

¹ Нечаева Н. Б. Указ. соч. С. 156—157.

² Шевчук В. М. Інноваційні криміналістичні продукти у правозастосовній діяльності: поняття, ознаки та проблеми впровадження у практику//*Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса: ВД «Гельветика». 2020. Том XXVI. С. 121—134.

уніфікованого визначення поняття криміналістичної інновації можливе за рахунок виокремлення найбільш істотних її ознак. Як зазначається у літературі, «оскільки зміст поняття становлять необхідні, істотні ознаки предмета, то визначити поняття і означає з'ясувати істотні ознаки цього предмета»¹.

Багатоваріантність ознак криміналістичної інновації, різні їх інтерпретація зумовлюють потребу в їх класифікації передусім за ступенем значущості. Беручи до уваги зазначений критерій, вважаємо за доцільне поділяти ознаки, характерні для такої криміналістичної категорії, як криміналістичний інноваційний продукт, на суттєві та несуттєві. Суттєвими є ті ознаки, що знаходять своє відбиття у визначенні поняття криміналістичної інновації. Як вбачається, суттєві ознаки у багатьох випадках запропонованих науковцями визначень відсутні або нерідко просто ігноруються, що призводить до розширеного тлумачення криміналістичних інновацій як чогось нового у криміналістиці², як деякі новели, новації, нововведення, які пов'язані з криміналістикою та правозастосовною практикою.

Несуттєві ознаки, хоча і не належать до змісту поняття криміналістичної інновації, однак апріорні знання щодо них обумовлюють сутність цієї криміналістичної категорії. Такими можна вважати: креативність та оригінальність у розроблянні та створенні інновацій; впровадження інноваційних компонентів пов'язано з додатковими фінансовими витратами й використанням людських та інших ресурсів; розроблення й упровадження таких інновацій у практику має відбуватися з урахуванням міжнародного досвіду та передових технологій; обов'язкове відображення умов, порядку і результатів застосування криміналістичних інновацій у процесуальних документах³; характер і результативність упровадження таких криміналістичних інновацій містить елементи ризику та має певні невизначеності⁴; криміналістичні інновації повинні відповідати вимогам закону⁵; розроблення та впровадження таких інновацій у практику нерідко пов'язано з конфліктністю й небажанням їх застосовувати через суб'єктивні мотиви та ін. Як вбачається, у більшості випадків вони є певними умовами й вимогами, які висувують до криміналістичних інновацій та інноваційних продуктів у криміналістиці.

¹ Жеребкін В. Є. Логіка: підручник. 9-ге вид., стер. Київ: Т-во «Знання»; КОО, 2006. С. 48.

² Холопов А. В. Новое в криминалистике//*КриминалистЪ*. 2011. № 1 (8). С. 127—129.

³ Жижина М. В. Указ. соч. С. 124—125.

⁴ Нечаева Н. Б. К вопросу о новых инновационных криминалистических продуктах в расследовании преступлений//*Актуальные вопросы юриспруденции: Междунар. науч.-практ. конф.* 2016. С. 132—134.

⁵ Нечаева Н. Б. Инновации в криминалистике//*Тенинградский юридический журнал*. 2013. № 2 (32). С. 156—160.

До суттєвих ознак криміналістичної інновації, на нашу думку, можуть належати такі: 1) новизна розроблених, запропонованих і впроваджених у практику продуктів (продукції), технологій, послуг, рішень виявляється у тому, що вони пов'язані зі створенням та виникненням нових властивостей, які значно поліпшують його параметри й характеристики, тому вони є новоствореними, або новозастосованими, або вдосконаленими; 2) розроблені, запропоновані й упроваджені у практику новітні техніко-, тактико-, методико-криміналістичні засоби (інноваційні криміналістичні засоби) є затребуваними і їх застосовують у постійному режимі у практичній діяльності, їх втілено у вигляді нової продукції (продукту), технології, послуги, рішення; 3) розроблені, запропоновані й упроваджені у практику новітні техніко-, тактико-, методико-криміналістичні засоби є результатом науково-дослідних або дослідно-конструкторських розробок, затребуваними та застосовуваними на практиці, формами реалізації (застосування) таких інноваційних криміналістичних засобів є нова продукція (продукти), технології, послуги, рішення; 4) застосування таких інновацій здійснюють спеціальні суб'єкти (слідчі, судді та ін.), що забезпечує кваліфікованість та ефективність використання розроблених і впроваджених у практику інноваційних засобів; 5) спрямованість інноваційних засобів на ефективне розв'язання криміналістичних завдань, забезпечення оптимізації, підвищення якості та результативності правозастосовної практики й подальшого інноваційного розвитку криміналістики.

Отже, криміналістична інновація — це розроблені, упроваджені та застосовані на практиці новітні техніко-, тактико-, методико-криміналістичні засоби, що є результатом науково-дослідних або дослідно-конструкторських розробок, які втілено у вигляді нового продукту (продукції), технології, послуги, рішення, які застосовують кваліфіковані спеціальні суб'єкти у практичній діяльності та які спрямовані на ефективне розв'язання криміналістичних завдань і забезпечення оптимізації, підвищення якості й результативності правозастосовної практики.

Висновки. Зважаючи на викладене, у сучасних реаліях важливим напрямом удосконалення понятійного апарату криміналістичної інноватики є уточнення й уніфікація термінів, оскільки інновації у криміналістиці позначаються по-різному: «інноваційні засоби», «інновації у криміналістиці», «інноваційні технології», «інноваційний криміналістичний продукт», «інновації у методиці розслідування злочинів», «інновації у криміналістичній тактиці» та ін. Вбачається, що така термінологічна розбіжність пов'язана з етапом формування концепції криміналістичних інновацій, становленням цієї категорії криміналістики, але вона негативно впливає як на їх дослідження, так і на практику їх застосування.

Основними категоріями досліджуваної теорії криміналістичних інновацій є поняття «інноваційний криміналістичний продукт» та «криміналістична інновація». Аналіз сутності цих понять дає підстави стверджувати,

що інноваційний криміналістичний продукт і криміналістична інновація є окремими різновидами засобів криміналістичної інноватики. *По-перше*, вони є відносно новими, специфічними діяльнісними категоріями, які розкривають функціональний бік інноваційних засобів криміналістики, що їх застосовують кваліфіковані суб'єкти (слідчі, судді, експерти та ін.), і є суб'єктами-споживачами таких інновацій, з іншого боку — це процес розроблення, пропонування й запровадження інноваційних продуктів, що його здійснюють суб'єкти-розробники (науковці, новатори та ін.) у вигляді результатів науково-дослідних або дослідно-конструкторських розробок. *По-друге*, криміналістичний інноваційний продукт і криміналістичну інновацію слід розглядати не як конкуруючі між собою криміналістичні категорії, а навпаки, як доповнення одне одного, що в сукупності створюють єдиний, більш ефективний механізм здобуття та збирання доказової інформації, забезпечення оптимізації, підвищення якості й ефективності правозастосування та розв'язання криміналістичних завдань. Проте, кожна із зазначених категорій має характерні лише для них властивості, суттєві ознаки, зміст, роль і призначення та власні завдання у процесі їх застосування на практиці. Вбачається, що подальше розроблення зазначеної проблематики є одним з перспективних напрямів у сучасній криміналістиці, що потребує додаткового поглибленого дослідження й осмислення. Тому одним з перспективних напрямів наукових розробок у сучасній криміналістиці є дослідження проблем криміналістичної інноватики як доволі нової наукової концепції, яка формується.

References

- Antonyuk, L. L., Poruchnik, A. M., Savchuk, V. S. (2003). *Innovatsi: teoriya, mehanizm rozrobki ta komercializatsiyi*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
- Averyanova, T. V. (2015). Innovatsii v kriminalistike i sudebnoj ekspertize. *Ugolovno-protsessualnye i kriminalisticheskie problemy borby s prestupnostyu*. Vserossijskaya nauchno-prakticheskaya konferentsiya. Orlovskij yuridicheskij institut MVD Ros-sii imeni V.V. Lukyanova; Redkollegiya: A.V. Bulyzhkin i dr. [in Russian].
- Belkin, R. S. (2001). *Kurs kriminalistiki*. Moscow: YuNITI DANA, Zakon i pravo [in Russian].
- Dolzhenko, N.I, Taryanik, D.K. (2017). Innovatsii v kriminalisticheskom obespechenii raskrytiya i rassledovaniya prestuplenij: nekotorye problemy vnedreniya i puti ih resheniya. *Nauchnyj almanah*. [in Russian].
- Holopov, A. V. (2011). Novoe v kriminalistike. *Kriminalist*, 1 (8) [in Russian].
- Innovatsijni zasady tehniko-kriminalistichnogo zabezpechennya diyalnosti organiv kriminalnoy yustitsiyi*. (2017). V. Yu. Shepitko (Ed.), V. A. Zhuravel. Kharkiv [in Ukrainian].
- Komarov, I. M. *Kriminalisticheskie operatsii dosudebnogo proizvodstva*. Moscow: Yur-litinform [in Russian].
- Komlev, N. G. (2000). *Slovar inostrannyh slov*. Izdatelstvo: Moscow, EKSMO-Press [in Russian].
- Levkov, V. M. (1991). *Kriminalistichni versiyi: text of lectures*. Kharkiv: KhYuU [in Ukrainian].

- Nechaeva, N.B. (2013). Innovacii v kriminalistike. *Leningradskij juridicheskij zhurnal*, 2 (32) [in Russian].
- Nechaeva, N.B. (2016). K voprosu o novykh innovacionnykh kriminalisticheskikh produktakh v rassledovanii prestuplenij. *Aktualnye voprosy yurisprudencii: materiali mezhd. nauchno-prakticheskoy konf.* [in Russian].
- Novyj enciklopedicheskij slovar.* (2012). Moscow: RIPOL klassik [in Russian].
- Ozhegov, S. I., Shvedova, N. Yu. (1995). *Tolkovyj slovar russkogo yazyka: 80000 slov i frazeologicheskikh vyrazhenij.* Moscow: AZ [in Russian].
- Panov, M. I. (2014). Problemi metodologiyi formuvannya kategorialno-ponyatiynogo aparatu yuridichnoyi nauki. *Pravo Ukrainy*, 1 [in Ukrainian].
- Santo, B. (2005). *Innovaciya kak sredstvo ekonomicheskogo razvitiya.* Moscow: Progress [in Russian].
- Selivanov, S. G., Kutin, A. A. (2013). *Innovatika.* Moscow: Mashinostroenie [in Russian].
- Shepitko, V. Yu. (2019). Innovaciyi v kriminalistiki yak viddzerkalennya rozvitku nauki. *Innovacijni metodi ta cifrovi tehnologiyi v kriminalistiki, sudovij ekspertizi ta yuridichnij praktici: materiali mizhnar. «kruglogo stolu»* (Kharkiv, 12 grud. 2019 r.). Kharkiv [in Ukrainian].
- Shepitko, V. Yu., Avdeeva, G. K. (2012). Innovacii v kriminalistike i ih ispolzovanie v deyatelnosti organov dosudebnogo sledstviya. *Shorichnik ukrayinskogo prava: zb. nauk. prac.* Kharkiv: Pravo, 4 [in Ukrainian].
- Shepitko, V. Yu., Avdeeva, G. K. (2014). Innovaciyi v diyalnosti organiv kriminalnoyi yusticiyi. *Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza: mezhduded. nauch.-metod. sb.* Kyiv, issue 59 [in Russian].
- Shepitko, V. Yu., Zhuravel, V. A., Avdyeyeva, G. K. (2011). Innovaciyi v kriminalistiki ta yih vprovadzheniya v diyalnist organiv dosudovogo slidstva. *Pitannya borotbi zi zlochinnistyu: zb. nauk. pr.* Kharkiv: Pravo, issue 21 [in Ukrainian].
- Shevchuk, V. (2020). Criminalistic innovation: modern problems of formation and prospects for research. *Perspectives of world science and education: abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference.* CPN Publishing Group (April 22-24, 2020). Osaka [in Japan].
- Shevchuk, V. M. (2013). *Taktichni operaciyi u kriminalistiki: teoretichni zasadi formuvannya ta praktika realizaciyi: monografiya.* Kharkiv: Vid. agenciya «Apostil» [in Ukrainian].
- Shevchuk, V. M. (2019). Innovacijni napryamki rozvitku kriminalistiki. *Innovacijni metodi ta cifrovi tehnologiyi v kriminalistiki, sudovij ekspertizi ta yuridichnij praktici: materiali mizhnar. «kruglogo stolu»* (Kharkiv, 12 grud. 2019 r.); NDI vivchennya problem zlochinnosti im. akad. V. V. Stashisa NAPrN Ukrayini. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Shevchuk, V. M. (2020). Innovaciyi u kriminalistichnij tehnici: suchasni mozhlivosti ta problemi zastosuvannya. *Naukovij visnik Mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu.* Seriya «Yurisprudenciya». Odesa: Vidavnichij dim «Gelvetika», 43 [in Ukrainian].
- Shumpeter, J. (1982). *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya (Issledovanie predprinimatelskoj pribyli, kredita, procenta i cikla konyunktury)*, perevod s nemeckogo. Moscow: Progress [in Russian].
- Tishenko, V. V., Barcicka, A. A. (2014). Kriminalistichnij tehnologiyi: ponyattya ta napryami vikoristannya. *Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza*, issue 59 [in Ukrainian].

- Usmanov, R. A. (2005). *Kriminalisticheskaya informaciya: ponyatie, priroda, svojstva*. Moscow: Yurist, 2005 [in Russian].
- Velikij tlumachnij slovník suchasnoyi ukrajinskoyi movi* (2005). V. T. Busel (Ed.). Kyiv: Iprin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
- Zherebkin, V. Ye. (2006). *Logika*. Kyiv: T-vo «Znannya», KOO [in Ukrainian].
- Zhizhina, M. V. (2012). Innovacii v kriminalistike i sudebnoj ekspertize. *Sudebnaya ekspertiza: rossijskij i mezhdunarodnyj opyt: sbornik Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoj konferencii*. 23—24 maya 2012. Volgograd: Izd-vo VA MVD Rossii, 22—27 [in Russian].
- Zhizhina, M. V. (2012). *Innovacionnoe razvitie kriminalistiki na sovremennom etape*. Lex Russika (Nauchnye trudy MGYuA), 1, [in Russian].
- Zhizhina, M. V. (2012). Innovacionnyj put razvitiya kriminalistiki na sovremennom etape. *Vestn. kriminalistiki*. A.G. Filippov (Ed.), issue 1(41). Moscow [in Russian].

В. М. Шевчук

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИССЛЕДОВАНИЯ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ: ПОНЯТИЕ, СВОЙСТВА И СУЩЕСТВЕННЫЕ ПРИЗНАКИ

Статья посвящена актуальным проблемам исследования понятия криминалистических инноваций, её существенных признаков, свойств, теоретических проблем разработки и практики их внедрения в правоприменительную деятельность. Проанализированы научные подходы к пониманию криминалистических инноваций, предложено его определение, выделены существенные признаки и свойства, проанализировано его соотношение с понятием инновационного криминалистического продукта. Рассматриваются основные свойства криминалистических инноваций: инновационность (новизна), предметность, субъектность, целенаправленность, востребованность, практическая применимость, эффективность. Обосновывается, что под криминалистической инновацией следует понимать разработанные, внедрённые и применённые на практике новые технико-, тактико-, методико-криминалистические средства, являющиеся результатом научно-исследовательских или опытно-конструкторских разработок, воплощённых в виде нового продукта (продукции), технологии, услуги, решения, которые квалифицированные специальные субъекты применяют в практической деятельности и которые направлены на эффективное решение криминалистических задач и обеспечение оптимизации, повышение качества и результативности правоприменительной практики.

Отмечается, что в современных реалиях важным направлением совершенствования понятийного аппарата криминалистической инноватики является уточнение и унификация терминов. Основными категориями исследуемой теории являются понятия «инновационный криминалистический продукт» и «криминалистическая инновация». Анализ сущности этих понятий даёт основания утверждать, что инновационный криминалистический продукт и криминалистическая инновация являются

отдельными разновидностями средств криминалистической инноватики. Методологическим основанием разработки и внедрения криминалистических инноваций в правоприменении выступают деятельностный, системно-структурный и технологический подходы, использование которых является перспективными для формирования частной криминалистической теории — криминалистической инноватики. Обосновывается, что комплексный подход в разработке и формировании основных понятий криминалистической инноватики является методологическим фундаментом для дальнейших исследований этой проблематики. Отмечается, что в современных реалиях перед криминалистикой и каждым из её разделов сегодня возникают важные проблемы, направленные на изучение и учёт современных инновационных достижений науки и техники, которые эффективно можно применять в противодействии преступности и успешно обеспечивать криминалистическими инновациями насущные потребности практики. Обосновываются новые научные подходы и предложения по решению исследуемых дискуссионных проблем, определены наиболее перспективные направления исследований в этой области знаний.

Ключевые слова: криминалистическая инновация, понятие, признаки и свойства криминалистических инноваций, инновационный криминалистический продукт, инновационные направления развития криминалистики, инновации в криминалистике.

V. Shevchuk

CURRENT PROBLEMS OF FORENSIC INNOVATIONS RESEARCH: CONCEPT, ATTRIBUTES AND SIGNIFICANT FEATURES

The article is devoted to relevant problems of the reaserch on forensic innovations concept, its significant features, attributes, theoretical problems of development and their implementation into law enforcement activity. The analysis of scientific approaches to forensic innovations understanding is carried out, its definition is offered, significant features and attributes are singled out, its relation to the concept of innovative forensic product is analyzed. The main features of forensic innovations are considered: innovativeness (novelty), objectivism, subjectivism, purposefulness, demand, practical applicability, efficiency. It is substantiated that innovation should be understood as developed, implemented and applied in practice the latest technical-, tactical-, methodical-forensic means that are the result of research or development activities, embodied in the form of a new product (production), technology, service, solutions, used by special qualified entities in practice and aimed at effectively solving forensic tasks and ensuring optimization, improving the quality and effectiveness of law enforcement practice.

It's noted that in modern realities an important course for improving the conceptual apparatus of forensic innovation is the clarification and unification of terms. The main categories of the studied theory are the concepts of "innovative forensic product" and "forensic innovation". The analysis of the essence of

these concepts gives grounds to assert that the innovative forensic product and forensic innovation are separate types of means of forensic innovation. The methodological basis for the development and implementation of forensic innovations into law enforcement are activity-based, system-structural and technological approaches, the use of which is promising for the formation of a separate forensic theory – forensic innovation. It's substantiated that the complex approach in the development and formation of forensic innovation basic concepts is a methodological foundation for further research on this issue. It's noted that in current realities criminalistics and each of its sections face important problems intending to study and take into consideration modern innovative achievements of science and technology, which can be effectively used while combating crime and successfully ensure urgent needs with forensic innovations in practice. New scientific approaches and proposals for solving the researched discussion problems are justified, perspective directions of research in this field of knowledge are defined.

Keywords: forensic innovation, concept, features and attributes of forensic innovations, innovative forensic product, innovative directions of forensic development, innovations in criminalistics.

Надійшла до редколегії 22.07.2020

Шевчук В. М. Сучасні проблеми дослідження криміналістичних інновацій: поняття, властивості та суттєві ознаки//*Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*: зб. наук. пр./редкол.: О. М. Ключев, В. Ю. Шепітько та ін. Харків: Право, 2020. Вип. 21. С. 25—45. DOI: https://doi.org/10.32353/khrife.1.2020_02.